

Mreža Unesco pridruženih šol

■ **Jože Bogataj**, prof. slovenščine in angleščine, ravnatelj Gimnazije Škofja Loka, nacionalni koordinator mreže Unesco pridruženih šol.

V slovenski mreži Unesco ASP (Associated Schools Project network) v letu 2021 aktivno deluje 123 članic (12 vrtcev (op. 6 vrtcev je pridruženih OŠ), 86 osnovnih in 31 srednjih šol). Od tega je 112 polnopravnih članic, 11 pa je šol v t. i. čakalnici za vstop med redne članice. V njej je v šolskem letu 2020/2021 aktivno sodelovalo preko 4.400 učiteljev in skoraj 35.000 otrok in mladih na predšolski, osnovnošolski in srednješolski ravni.

Življenje in delo je bilo v šolskem letu 2020/2021 podrejeno epidemiji covid-19 in ukrepom ter navodilom NIJZ, ministrstva za zdravje in šolskega ministrstva. Tudi delo šol v ASP-mreži je bilo zato zelo oteženo, in to kljub dejstvu, da smo že leto poprej učitelji, učenci ter dijaki nabirali prve izkušnje z izobraževanjem na daljavo. Zato so bili marsikateri načrtovani projekti, mrežnja in medšolska sodelovanja odpovedani. Kljub temu so poročila šolskih koordinatorjev in vodij ASP-središč spodbudna: kar 102 šoli (od 104) sta sodelovali vsaj v enem od nacionalnih projektov, natečajev ali kampanj, ki jih je predlagal nacionalni koordinator, in 77 šol oz. zavodov je sodelovalo vsaj v enem globalnem oz. regionalnem projektu, ki ga je predlagal Unesco. To so zelo opogumljajoča dejstva in treba je pohvaliti vse šolske koordinatorje in mentorje Unesco pridruženih šol, ki so kljub težkim okoliščinam uspeli uresničiti svoje načrte in dati ASP-mreži nov zagon in elan.

Kako je organizirana mreža Unesco pridruženih šol?

Programski svet Unesco ASP vodi predsednik, sestavljajo pa ga direktor Urada za Unesco na MIZŠ, predstavniki Zavoda RS za šolstvo, srednjih šol, osnovnih šol in vrtcev, Unesco ASP-središč, MIZŠ ter nacionalni koordinator Unesco pridruženih šol v ASP-mreži. Člani sveta bdijo nad izvajanjem programa, ki ga za mrežo vsako leto

pripravi nacionalni koordinator, potrdi pa Slovenska nacionalna komisija za Unesco v okviru MIZŠ.

Delo v Unescovi mreži šol koordinira nacionalni koordinator, ki ga imenuje programski svet Unesco ASP.

Evalvacijsko komisijo sestavljajo vodje treh Unescovih središč, predstavnik Urada za Unesco ter pomočnik nacionalnega koordinatorja. Naloga evalvacijske komisije je, da letno pregleda vsa poročila o izvedenih projektih, o njih poda mnenje ter ob najavi novih projektov za naslednje šolsko leto presodi, ali izpolnjujejo pogoje, določene v Unescovih pravilih.

Unesco ASP-središča

Unescove šole so organizirane v središča, ki jih vodijo vodje Unesco ASP-središč; ti skrbijo za koordinacijo dela v mreži šol svojega središča. To so ASPnet središča za primorsko, celjsko in savinjsko regijo, osrednjo Štajersko, Posavje, Dolenjsko in Belo krajino, Gorenjsko, osrednjo Slovenijo, Pomurje, Koroško, Spodnje Podravje in Goriško. Na vsaki Unescovi šoli deluje šolski koordinator, ki sodeluje z ravnateljem ter z vodjo Unesco ASP-središča.

Osnovna koncepta Unesco ASP-šol

Osrednja koncepta, ki sta v ospredju delovanja Unescovih šol in sta hkrati tudi

osrednja koncepta podcilja 4.7 Agende 2030, sta *izobraževanje za trajnostni razvoj* (Education for Sustainable Development, ESD; poudarja reševanje globalnih izzivov glede okoljskih groženj in naravnih virov) ter *izobraževanje za globalno državljanstvo* (Global Citizenship Education, GCED; osredotoča se na tematike miru, konfliktov, nediskriminacije, vključuje tudi izobraževanje za človekove pravice in izobraževanje za mir). Na prvi pogled gre za dva koncepta, ki obravnavata specifične teme, vendar ju Unesco ne želi obravnavati kot samostojni delovni področji, ampak k njima pristopa celostno. Izobraževanje za trajnostni razvoj namreč vključuje in je vedno vključevalo tudi globalno državljanstvo – brez globljih sprememb v proizvodnji, porabništvu, družbenih normah in vedenju je namreč nesmiselno. In obratno: cilj izobraževanja za globalno državljanstvo je reševanje globalnih okoljskih problemov.

Nov temeljni dokument

Unesco je 25 let po znamenitem Delorsovem poročilu *Učenje: skriti zaklad* pripravil novo globalno poročilo o izobraževanju z naslovom *Futures of Education: Learning to become*, ki ga je objavil v novembru 2021. Ponuja celovito dolgoročno vizijo razvoja izobraževanja in je zato po dometu obravnave in vplivanja primerljivo z edinima dvema podobno prelomnima poročiloma te organizacije: *Faure Report* (1972) in *Delors Report* (1996).

Glavne naloge izvajanja ESD v prihodnosti, ki jih Unesco prepoznava v tem dokumentu, so:

- **Transformativne dejavnosti.** VITR (vzgoja za izobraževanje in trajnostni razvoj) mora več pozornosti nameniti individualni preobrazbi učenca in njenemu postopku. To zahteva prekinitev običajnega načina razmišljanja, pogum

in odločnost. Preobrazba vedno poteka po stopnjah: učenec pridobi znanje, se zave resničnosti; nato s kritično analizo začnjenja razumeti njeno kompleksnost; ko znanje in analizo poveže z lastnimi izkušnjami, razvije empatijo do resničnosti; šele ko ta postane pomembna za njegovo življenje, razvije sočutje in solidarnost. Do te preobrazbe lahko pridemo le skupaj s formalnim in neformalnim izobraževanjem, kognitivnim in socialno-čustvenim učenjem, izobraževanjem lokalne skupnosti in državljansko vzgojo.

- **Strukturne spremembe.** Več pozornosti je treba posvetiti globokim strukturnim vzrokom netrajnostnega razvoja, zlasti odnosu med gospodarsko rastjo in trajnostnim razvojem.

Izobraževanje mora spodbujati razvoj kot uravnoteženo dejavnost, ki pomeni prilagajanje spremembam, hkrati pa spoštuje vrednote varovanja okolja, zmernosti in solidarnosti.

Unesco želi razviti tudi stališče za VITR v kontekstu skrajne revščine ali drugih zahtevnih situacij (npr. konfliktna ali begunske razmere), ko ljudje vsak dan poskušajo le preživeti in je trajnostni razvoj koncept, ki si ga ne morejo privoščiti. V teh okoliščinah mora VITR upoštevati specifične življenjske razmere ljudi in jim zagotoviti spretnosti, ki jih potrebujejo, da preživijo. Predvsem pa mora zagotoviti človekovo dostojanstvo in pravico do dostojnega življenja.

- **Tehnološka prihodnost.** Tehnološki napredek lahko zagotovi rešitve za 'stare' težave v zvezi s trajnostjo, vendar nekatera prizadevanja morda niso več pomemb-

na. Tehnološke rešitve lahko prinesejo nove izzive ali preprosto ustvarijo iluzijo, da smo rešili prvotne probleme. Zato je VITR zaradi poudarka na kritičnem razmišljanju vse bolj pomembno. Na primer: zaradi senzorjev ne bomo več izklapljali luči, vendar pa moramo še vedno razmišljati o varčevanju z energijo. Ljudem bo treba posredovati t. i. *zelena znanja in spretnosti* (ang. green skills). Zelo pomembno bo, da skupnost VITR tesneje sodeluje s ključnimi tehnološkimi deležniki, in sicer tako v poslovnem, proizvodnem kot v podjetniškem sektorju.

Naloge Unesco ASP-središč so opredeljene na treh ravneh

- **Lokalna raven:** povezovanje šol v Unesco ASP-središče, sodelovanje z lokalno skupnostjo.
- **Nacionalna raven:** zadolžitve za vso mrežo – urejanje spletne strani, spletnega časopisa, vodenje posameznih orodij v didaktičnih medšolskih povezavah in vodenje nacionalnih projektov.
- **Mednarodna raven:** koordiniranje projektov in akcij, ki prihajajo s sedeža Unesco ali drugih mednarodnih institucij, ki jih podpira, vodenje lastnih mednarodnih projektov.

Naloge Unesco ASP-šol

- Uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja (Sustainable Development Goals) na vseh področjih Agende 2030 za izobraževanje po celotni šolski vertikali.
- Vključevanje Unescovih tem v redni ku-

rikul osnovnih in srednjih šol: mir in človekove pravice, demokracija, enakopravnost spolov, svetovni problemi in vloga ZN pri njihovem reševanju, izobraževanje za trajnostni razvoj, globalno učenje, varovanje okolja, medkulturno učenje, spodbujanje kreativnosti, medkulturni dialog, kulturna dediščina.

- Izobraževanje za globalno državljanstvo 2014–2021.
- Implementiranje pravil delovanja Unesco ASP-mreže.
- Sprejemanje mednarodnega instrumenta s področja prosto dostopnih izobraževalnih virov.
- Ozaveščanje o medkulturnem dialogu.
- Uvajanje transverzalnih tem, kot so: enake možnosti, krepitev strpnosti, sprejemanje imigrantov in problemi staranja prebivalstva.
- Vključevanje v štiri obvezne študijske teme ASPnet: svetovni problemi in vloga ZN pri njihovem reševanju, izobraževanje za trajnostni razvoj, mir in človekove pravice, medkulturno učenje.
- Uresničevanje Delorsovih stebrov v izobraževanju za 21. stoletje s projekti šol v mreži UNESCO ASP: učiti se, da bi vedeli, učiti se delati, naučiti se živeti skupaj, učiti se biti. Od leta 2020 dalje uvajamo nov steber: *učiti se postati* (*Learn to Become*).
- Spodbujanje širjenja učnega prostora (povezave znotraj šol oz. zavodov z domačim krajem, s sestrskimi šolami doma in v svetu ...).
- Podpiranje mednarodnega sodelovanja (ob pomoči Slovenske nacionalne komisije za UNESCO – SNKU), če je to mogoče.

Osnovne aktivnosti Unesco ASP-šol

Med temelje delovanja posamezne šole ali vrtca v Unescovi mreži sodijo: izvajanje Unescovih projektov, vključno s pilotnimi projekti v mreži, vsakoletna evalvacija Unescovih projektov, študijski in svetovalni obiski šol v posameznih središčih, srečanja ožje delovne skupine za neposredno podporo šolam, srečanja programskega sveta Unesco ASPnet, sestanki evalvacijske ko-

Foto: arhiv ASP Unescovih šol

misije za potrjevanje projektov, sodelovanje nacionalnega koordinatorskega mreže v IO SNKU in dejavnosti SNKU na nacionalni in mednarodni ravni, vzdrževanje spletne strani Unesco mreže Slovenije skupaj z najavami aktivnosti ASP-šol (koledar dogodkov), sodelovanje z Mladinsko platformo, Društvom za ZN in sodelovanje s Slovensko nacionalno komisijo za Unesco.

Projekti v ASP-šolah glede na tematiko v šolskem letu 2020/2021

Osrednja naloga slovenske mreže ASP je skrb za razvoj šol in zavodov preko dejavnosti, ki odražajo Unescovo doktrino in so sestavni del rednega učnega načrta oz. jih članice izvajajo tudi kot obšolske dejavnosti. Ena izmed temeljnih nalog ASP je tudi skrb za dvig kakovosti pedagoškega dela. V šolskem letu 2020/2021 je kar 115 večjih in manjših projektov na šolah obravnavalo tematiko iz poglavja o svetovnem drža-

vljanstvu, kulturi miru in nenasilja, 236 projektov iz poglavja o trajnostnem razvoju in zdravem življenjskem slogu, 162 projektov na slovenskih Unesco pridruženih šolah pa je obravnavalo raznolikost in dediščino (naravno, kulturno, snovno in nesnovno).

Poleg tega je mednarodna koordinatorska (Unesco Pariz) vabila šolske koordinatore in vodje središč na spletne seminarje, spletne konference ter videosrečanja.

Poudariti moramo, da je večino mednarodnih seminarjev, okroglih miz in predavanj potekalo na daljavo. Članice mreže Unesco pridruženih šol so imele možnost, da se samostojno vključijo v različne spletne seminarje in delavnice ter si s primeri dobrih praks širijo znanje in obzorje delovanja ASP-šol. Ob vseh dogodkih je imela tudi slovenska mreža Unesco pridruženih šol pomembne predstavitve delovanja mreže ter evalvacije projektov.

Članice mreže Unesco pridruženih šol so imele v šolskem letu 2020/2021 priložnost,

da svoje delo na področju ciljev trajnostnega razvoja v izobraževanju pokažejo tudi na mednarodni ravni, predvsem v projektu Futures of Education (Prihodnosti izobraževanja).

Vse članice mreže Unesco pridruženih šol so bile na nek način vključene v delo bodisi preko šolskih aktivnosti, projektov ali pa srečanj (četudi na daljavo). To pomeni, da smo v naših vrtcih, osnovnih in srednjih šolah, torej v celotni mreži, dali možnost velikemu številu otrok in mladostnikov, da se seznanijo z doktrino in vrednotami Unesca, ki tako počasi postajajo redne vsebine naših učnih načrtov. To pa je nadstandard, ki ga v slovenskem šolstvu lahko ponudijo le članice mreže Unesco pridruženih šol. ◀

Več na spletni strani: www.aspnet.si.

Več o pravilih delovanja mreže Unesco pridruženih šol:

<https://www.aspnet.si/o-mrezi/o-mrezi.html>.

Učenje za svetovno življenje

■ **Marija Horvat**, mag. znanosti s področja pedagogike, spec. šolske pedagogike, je upokojena; prej je delala kot učiteljica razrednega pouka, šolska svetovalna delavka in ravnateljica. Je tudi avtorica člankov v pedagoških publikacijah.

Če želimo živeti življenje svetovljana in ustvarjati stabilno globalno družbo prihodnosti, moramo vzgajati otroke in mladino v etiki, vrednotah in znanju (Trontelj, 2015).

Delorovi štirje stebri učenja

O učenju kot skritem zakladu in o Delorovih štirih stebrih učenja (1996) smo na OŠ Franceta Prešerna Črenšovci razmišljali, že ko je knjiga *Učenje: skriti zaklad* izšla, torej leta 1996.

Takrat sem na šoli v Črenšovcih opravljala svetovalno delo in v avgustu, pred začetkom pouka, organizirala izobraževanje za učiteljski zbor na temo Učenje, skriti zaklad.

Učiti se, da bi vedeli, učiti se delati, učiti se živeti v skupnosti in učiti se biti, to so bili stebri, na katerih smo želeli tudi mi nadaljevati svoje delo. Že takrat sem bila prepričana, da je to temelj, na katerem moramo graditi. Vsak steber moramo uresničevati do njegove popolnosti, če želimo vzgajati in izobraževati mlade ljudi za življenje v 21. stoletju, ko bosta tudi naša šola in naša vas del svetovne družbe, v kateri bi želeli živeti

in ustvarjati v miru, varnosti, ob občečloveških vrednotah in znanju, ki bo služilo človekovemu etičnemu in moralnemu napredku.

Prvi steber – da bi vedeli

Najprej smo organizirano pristopili k učenju učenja in s tem začeli uresničevati prvi steber – da bi vedeli. Učence smo učili učiti se, kajti menili smo, da bodo le tako lahko prevzeli odgovornost za svoj lastni napredek, če bodo vedeli, kako se najuspešneje učiti, če bodo svoj način učenja lahko usmerjali ter si skupaj z učitelji in starši zastavljali visoke, z delom dosegljive cilje.